

ΤΕΕ Β' ΚΥΚΛΟΣ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Άγγελος Τερζάκης

Προσανατολισμός στον αιώνα

Έλεγχος της δημοκρατικής ιδέας

Στη ζωή των λαών έρχεται κάποια στιγμή όπου από έναν αστάθμητο συνειρμό περιστάσεων, το κοινωνικό σύνολο καλείται να δώσει εξετάσεις και να αποδείξει αν είναι ώριμο για τη Δημοκρατία. Δεν πρόκειται εδώ για τις ξεκάθαρές εκείνες περιπτώσεις όπου δημοκρατικό και ολιγαρχικό καθεστώς αναμετριώνται, μπαίνουν και τα δυο στην ψηφοδόχο και περιμένουν το αποτέλεσμα της εκλογής. Μήτε για τις άλλο τόσο ξεκάθαρές, δυναμικές έστω, αναμετρήσεις των οδοφραγμάτων. Εκεί, ο πολίτης ξέρει καλά ανάμεσα σε τι έχει να διαλέξει. Πρόκειται για τις θολές, τις ύπουλες καταστάσεις, όπου πίσω από τις λέξεις κρύβονται έννοιες φευγαλέες, όπου άλλο ζητάς κι άλλο βρίσκεις, όπου διαλέγεις χωρίς να ξέρεις τι ακριβώς διαλέγεις. Η εποχή μας, μέγας διδάσκαλος στις διφορούμενες έννοιες, διαπρέπει και σε τέτοιες απατηλές προτάσεις εκλογής.

Πολλοί – δεν θα πούμε οι περισσότεροι – νομίζουν πως η Δημοκρατία είναι ένα πολίτευμα. Δεν ξέρουν πως πρόκειται για απόληξη κι όχι για αφετηρία. Δημοκρατία σημαίνει αναβαθμός πολιτισμού. Προϋποθέτει πολλά πράγματα, όχι απλώς έναν ιδεολογικό προσανατολισμό ή μια κατεύθυνση του γούστου. Γίνεσαι άξιος να υψωθείς ως τη δημοκρατική ιδέα, όταν έχεις πριν διανύσει κάποια στάδια εσωτερικού εκπολιτισμού. Μια Δημοκρατία στους Κάφρους¹ είναι αδιανόητη, ενώ είναι νοητά εκεί όλα τα άλλα καθεστώτα, ολιγαρχικά, απολυταρχικά, ιδιαίτερα τα αριστοκρατικά, γιατί η αριστοκρατία είναι έννοια σχετική, εξαρτημένη στενά από τοπικούς όρους και ήθη. Οι φύλαρχοι είναι μια αριστοκρατία. Η Δημοκρατία δεν ξέρει φυλάρχους κι αυτό είναι βέβαια παρακινδυνευμένο, γιατί μπορεί να κλονίσει την έννοια της φυσικής ιεραρχίας, όταν η πειθαρχία δεν είναι εσωτερική, όταν δηλαδή τα άτομα δεν έχουν ακόμα αξιωθεί

¹ Λαός της Αφρικής, συνώνυμο του «απολίτιστος».

να φτάσουν στο επίπεδο πολιτισμού όπου ο πολίτης προσηλώνεται σε γενικές ιδέες όχι παραμορφωμένες σε φόβητρα.

Κάθε φορά που εκδηλώνεται ή που υποβόσκει μια κρίση της δημοκρατικής ιδέας, πρέπει να ψάχνουμε να βρούμε αν τα αίτια είναι εξωτερικά ή εσωτερικά, μ' άλλα λόγια αν φταίνε οι ιστορικές συνθήκες ή μήπως υπάρχει μια ανεπάρκεια οργανική μέσα στα άτομα-φορείς της ιδέας. Βέβαια οι συνθήκες αυτές δεν είναι απόλυτες· ιδιαίτερα η δεύτερη. Δεν φταίνε ποτέ όλοι για την κάμψη της δημοκρατικής αρετής. Επειδή όμως οι λαοί σαν ιστορικές μονάδες χαρακτηρίζονται από την πλειοψηφία τους, ή – στο πρακτικό επίπεδο – έστω και από τη σχετική πλειοψηφία, σε περίπτωση τέτοια πρέπει ν' αναρωτιόμαστε μήπως υστερεί κάτι στην ίδια την ωριμότητα των λαών αυτών. Μήπως δεν έχει συμπληρωθεί η διαδρομή που θα τους έκανε άξιους της Δημοκρατίας.

Είναι πάντοτε επικίνδυνο να γενικεύει κανένας, αλλά η δειγματοληψία δεν μπορεί να καταργηθεί σα μέθοδος. Μου έχει τύχει πάμπολλες φορές, σε συζήτηση όχι διαλογική αλλά σε κύκλο, ν' ακούσω κάποιον να λέει, όταν οι διαπιστώσεις φαίνονται να φτάνουν σε αδιέξοδο: «Μωρέ εμάς μας χρειάζεται δικτατορία!» - και δυο-τρεις άλλοι γύρω να συμφωνούν, κουνώντας επιδοκιμαστικά τα κεφάλια τους. Τότε κάτι μαραίνεται μέσα μου, με κυριεύει αθυμία. Όχι γιατί οι άνθρωποι αυτοί βρίσκονται, κατά τη γνώμη μου, σε πλάνη. Αλλά γιατί βλέπω πόσο εύκολα απεμπολούν τα άτομα τις ελευθερίες τους, τα ευγενέστερα δικαιώματά τους, ό,τι με τόσους αγώνες έχει κατακτηθεί στο μάκρος της ιστορίας, με τόσο αίμα. Απεμπολούν δηλαδή την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Και πόσο είναι πρόθυμοι οι άνθρωποι να την ανταλλάξουν με μίαν αβασάνιστη, κοντόθωρη, χαμηλή αμεριμνησία, που δεν τους εξασφαλίζει – όπως νομίζουν – τα κεκτημένα, αλλά που τους δίνει την ψευδαίσθηση πως τα εξασφαλίζει. Γιατί κανένας, κι ο πιο ανιστόρητος, δεν μπορεί να μην ξέρει ότι τα τέτοια καθεστώτα, τ' αυταρχικά, τα πιεστικά, έχουν κακό τέλος, και πως τη στιγμή της ανατροπής τους ο σπασμός κλονίζει συθέμελα, συνεπαίρνει τα πάντα, παράνομα και νόμιμα μαζί, ένοχα κι αθώα.

Για να γίνει ένας λαός άξιος της Δημοκρατίας, πρέπει να πάψει πρώτα να πιστεύει στο χωροφύλακα. Να βλέπει σ' αυτόν το σύμβολο εξουσίας κι όχι την ενσάρκωσή της. Να μην τον κρίνει απαραίτητο στο κάθε του βήμα, επιτηρητή και παιδαγωγό. Ένας λαός άξιος της Δημοκρατίας δίνει εξετάσεις καθημερινά, όχι μονάχα μπροστά στην κάλη· δίνει εξετάσεις στα πιο μικρά πράγματα της καθημερινής ζωής: σέβεται τη θέση του στην «ουρά», προσέχει να μην ενοχλεί το διπλανό του, πιστεύει πως έχει πρώτα καθήκοντα κι έπειτα δικαιώματα. Η κοινωνική αγωγή είναι αναγκαία προϋπόθεση της Δημοκρατίας. Όταν ακούω τους παραπάνω κυρίους να λένε πως τους

χρειάζεται δικτατορία, χαμογελώ μέσα μου, παρ' όλη μου την αθυμία, γιατί συλλογίζομαι πως δεν το καταλαβαίνουν τι λένε πραγματικά: ότι τους λείπει η αγωγή. Πώς μπορεί να νοηθεί Δημοκρατία δίχως το σεβασμό του διπλανού σου;

Άγγελος Τερζάκης (1907-1978). Πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας με έργο κριτικό, επιφυλλιδογραφικό και δοκιμιογραφικό. Έργα του: Δεσμώτες, Μενεξεδένια Πολιτεία, Ταξίδι με τον Έσπερο, Δίχως θεό, Μυστική Ζωή κ.α.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α' :

1. Να σχολιάσετε την άποψη του συγγραφέα ότι «Πολλοί – δεν θα πούμε οι περισσότεροι – νομίζουν πως η Δημοκρατία είναι ένα πολίτευμα. Δεν ξέρουν πως πρόκειται για απόληξη κι όχι για αφετηρία».

Μονάδες 10

2. Για ποιους λόγους ο συγγραφέας στην 4η παράγραφο («Είναι πάντοτε επικίνδυνο να γενικεύει κανείς ένοχα κι αθώα») δηλώνει ότι αισθάνεται αθυμία;

Μονάδες 10

ΕΝΟΤΗΤΑ Β' :

1. α. Με ποια συλλογιστική πορεία αναπτύσσεται η 1η παράγραφος του κειμένου («Στη ζωή των λαών προτάσεις εκλογής.»); Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 2,5

- β. Ποιος είναι ο τρόπος ανάπτυξης της 5ης παραγράφου του κειμένου («Για να γίνει ένας λαός του διπλανού σου;»);

Μονάδες 2,5

2. α. Σε ποιο είδος δοκιμίου εντάσσεται το παραπάνω κείμενο; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με βάση τη δομή, το ύφος και τη γλώσσα του συγγραφέα.

Μονάδες 3

- β. Ο Άγγελος Τερζάκης επιλέγει να χρησιμοποιήσει σε δυο σημεία του κειμένου του ρητορικά ερωτήματα. Να τα εντοπίσετε και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους.

Μονάδες 2

3. Να εντοπίσετε μέσα στο κείμενο πέντε (5) λέξεις σύνθετες με λόγια μόρια και πέντε (5) λέξεις σύνθετες με λαϊκά.

Μονάδες 5

4. α. ιδεολογικό, δημοκρατία, διφορούμενες, παιδαγωγό, ψηφοδόχο. Να σχηματίσετε μια νέα σύνθετη λέξη με το β' συνθετικό καθεμιάς από τις παραπάνω λέξεις.

Μονάδες 2,5

- β. εποχή (1η §), προσηλώνεται (2η §), κρίση (3η §), ανεπάρκεια (3η §), αθυμία (4η §). Να σχηματίσετε φράσεις με κάθε μια από τις παραπάνω λέξεις με τη σημασία που έχουν στο κείμενο.

Μονάδες 2,5

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ' :

1. Να γραφεί η περίληψη του κειμένου σε 100 περίπου λέξεις.

Μονάδες 20

2. Πολύς λόγος γίνεται τελευταία για την κρίση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Σε μια ανοιχτή επιστολή προς τον πρόεδρο της Βουλής να επισημάνετε τις πιο βασικές, κατά τη γνώμη σας, πλευρές αυτής της κρίσης. (400 – 450 λέξεις)

Μονάδες 40